

Р Е Ц Е Н З И Я

на проф. д-р Пламен Митев
за дисертационния труд на Александра Димитрова Миланова
на тема „Франсоа Пуквил и всекидневието на Балканите, края на XVIII – началото на
XIX в.”
за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Да изучаваш историята на балканските народи от края на XVIII и началото на XIX в. и да не познаваш пътеписните бележки и проучванията на Франсоа Пуквил за Османската империя, е сигурен белег за некомпетентност на всеки, който претендира да се изявява на полето на балканистиката. Обширните публикации на Пуквил отдавна са се превърнали в настолно четиво за поколения историци, етнологизи, културолози, тъй като всеки том за Турция, излязъл изпод неговото перо, е ценен и незаменим извор на информация от най-разнообразно стопанско, политическо, етнодемографско, социално и всякакво друго естество. Парадоксалното в случая е, че въпреки популярността на пуквиловите текстове, проучванията за изпълнената с обрати съдба на самия автор са скромни (няколко френски и гръцки биографични очерка), а обемистото му творчество не е било досега обект на цялостен и критичен историографски анализ. В този именно смисъл, намирам избора на тема на Александра Миланова за сполучлив, защото позволява да се направи една обективна оценка за реалните приноси на Франсоа Пуквил за развитието на балканистичните познания през XIX и XX в.

Дисертационният труд е в обем от 262 стр. и е структуриран в увод, четири глави, заключение, библиография и приложения. Докторантката е използвала различни източници – както публикувани, така и непознати за българските специалисти материали от фондохранилищата на Френското външно министерство, на Френския национален архив и на Националната библиотека, Париж. Особено ценни са новите

сведения за Пуквил, които тя е успяла да издири из неговите неиздадени дневници и лични бележки. При проследяването на отделните периоди от житейския път на Франсоа Пуквил е демонстрирано много добро познаване, както на по-старата, така и на съвременната османистична книжнина. В стремежа си да открие приносите на своя герой за изучаването на всекидневието на Балканите на границата между XVIII и XIX в. Александра Миланова е отделила специално внимание и на множеството теоретични разработки, посветени на този интердисциплинарен по своя характер научен проблем.

В първа глава от дисертацията (общо 19 стр.) е направен един по-общ преглед на динамично развиващите през втората половина на XVIII и началото на XIX в. отношения на Франция с Високата порта. На фона на континенталните сътресения, предизвикани от Френската революция и от последвалите наполеоновы войни, Александра Миланова се е постарала да представи обективно различните етапи, през които преминават дипломатическите отношения между двете страни: традиционно силното отпреди събитията от 1798 г. френско влияние върху политическия елит на Османската империя, настъпилите след Наполеоновия поход в Египет взаимно недоверие и враждебност, последвалото по-късно ново сближение между Париж и Константинопол. Изложението в тази глава има компилативен характер, но авторката убедително е показала умението си да синтезира аналитично вече постигнатото по голямата и почти необозрима в детайлите си тема за външните политики на Франция и Турция през XVIII и XIX в., както и ясно да аргументира своите наблюдения и констатации за дипломатическата активност на двете държави в контекста, било на зародилия се вече Източен въпрос, било на блоковото разделение на Европа след 1789 г., било на наложилата се след Виенския конгрес „пентархия” в международните отношения на Стария континент.

Приносна за българската историопис е втора глава от дисертацията (общо 17 стр.), в която Александра Миланова проследява живота и професионалната кариера на Франсоа Пуквил. Издирените по библиографски път сведения и проучените архивни материали са дали възможност на докторантката да обедини отделните биографични щрихи в общ и увлекателен разказ за съдбата на младия провинциален семинарист, който на 28 години попада във водовъртежа на Ориента. Основателно акцентите в животоописанието на Пуквил са поставени върху корсарския плен, престоя в Морей и в

цариградските зандани, дипломатическите му изяви като генерален консул на Франция в Янина и в Патра, творческите му изяви след окончателното му установяване в Париж.

Трета глава от дисертацията е не само най-пространната (общо 139 стр.), но и заема централно място в идейния замисъл на труда на Александра Миланова. В шест тематично обособени параграфа тя подробно и аналитично разкрива информационното богатство на трудовете на Пуквил като извор за всекидневието на Балканите в края на XVIII и началото на XIX в. Вниманието е насочено към изясняване на характерологичните черти в нравите на четири от най-компактните балкански етнически общности (гърци, албанци, българи и турци), религиозните аспекти във всекидневния живот на подвластното на падишаха православно население, състоянието на просветното дело на Балканите, медицинските познания и лечебните практики, развитието на земеделието, занаятите и търговията. Заслуга на авторката е, че из значителното по обем книжовно наследство на Франсоа Пуквил тя старателно е издирила, обобщила и оценила събраните от френския дипломат сведения по всички тези теми, и така успешно е реконструирала една по-панорамна картина на балканското всекидневие на прага на Новото време. Като се отчете, че повечето от родните специалисти познават описанията на Пуквил по фрагментарните преводни публикации на неговите основни текстове, то свършеното от докторантката е безспорно полезно за българската хуманитаристика, но считам, че проучването не би изглеждало толкова самоцелно и би спечелило, ако Александра Миланова се беше опитала да сравни (да съпостави и да съизмери) направеното от Франсоа Пуквил с други европейски пътешественици, учени, мисионери, дипломати и професионални разузнавачи, в чиито доклади, изследвания и спомени, отбелязаните по-горе теми присъстват също осезаемо. Подобен упрек не бих отправил единствено към последния параграф на трета глава – „Всекидневният живот на Франсоа Пуквил в Османската империя”. В тези безспорно приноси за българската историография страници, докторантката успява да ни сближи с нейния герой и ни подтиква да съприживеем заедно с него всичките му неволи, надежди, разочарования и дребни житейски радости – от първия досег с Ориента, през зловещото пленничество и затвора в Седемте кули, до консулските години в Янина и Патра. В изследователския фокус на Александра Миланова попадат такива дребни, но в същото време недопроучени досега от българските историци детайли, като обстановката в цариградските затвори, състоянието на килиите, храната, режима на

затворниците, обноските между охраната и осъдените, възможностите за запълване на мъчително протяжното затворническо време.

Като успешно изпълнена оценявам и последната четвърта глава на докторската теза (общо 26 стр.). В нея Ал. Миланова прави един прелюбопитен културологичен и социологически прочит на балканистичните публикации на Франсоа Пуквил, търсейки отговор на въпросите кои са неговите герои, защо и как ги подбира, в каква среда ги ситюира, какви са мотивите му да ги опише подробно, кои са източниците, критиците и читателите му. Като ценни и убедителни намирам и анализите на всекидневието в творческия почерк на Пуквил като описание, като конфликт и като послание. Направените аналитични обобщения и изводи са оригинални, ясно изложени и добре аргументирани.

Подготвените 13 приложения са подбрани удачно и илюстрират добре важни акценти от основния текст на дисертационния труд.

Авторефератът отразява коректно структурата, съдържанието, основните изводи и приносите на дисертационния труд. Всички изисквания на ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение са спазени. Докторантката се е съобразила и с основните бележки от заключителното обсъждане в катедрата по История на Византия и балканските народи. Александра Миланова е подготвила и четири публикации по темата на дисертацията, две от които са под печат в авторитетни научни издания.

Всичко това, независимо от направените по-горе забележки, ми дава основание убедено да препоръчам на Уважаемото научно жури да присъди на Александра Димитрова Миланова образователната и научна степен „доктор“.

София, 26.06. 2016 г.

проф. д-р Пламен Митев